

Trouw
4-12-2004

Het slordige leven van Jan Campert

Biograaf worstelt met vage figuur

Hans Renders: Wie weet slaag ik in de dood – Biografie van Jan Campert. Amsterdam, De Bezige Bij; ISBN 9023414497; 479 blz. € 27,50

Jan Campert: Dat ik van binnen brand – Een keuze uit de gedichten. Samenstelling en nawoord Hans Renders. Amsterdam, De Bezige Bij; ISBN 9023414489; 96 blz. € 18,50

Jan Campert is de dichter van het verzetsgedicht bij uitstek: 'De Achttien Dooden'. Hij schreef het niet, zoals vrijwel iedereen denkt, omdat hij zelf in een cel zat van 'twee meter lang / en nauw twee meter breed' in afwachting van zijn dood, maar omdat hij in de illegale krant *Het Parool* op 9 april 1941 las over de dood van de Geuzengroep en drie Februaristakers, 'achttien mannen, die in de strijd vielen'. Het gedicht werd pas in 1943 in de illegale pers gepubliceerd en markeert als rijmprent het begin van de ontstaansgeschiedenis van uitgeverij De Bezige Bij.

Jan Campert is op 12 januari 1943 gestorven in het concentratiekamp Neuengamme. Niet de kogel heeft hem het leven benomen, maar de erbarmelijke omstandigheid waarin hij verkeerde. Hij had drie keer, samen met een jeugdvriend, een jood bij Baarle-Nassau over de grens naar België gebracht en bij de derde keer waren zij, samen met 'de onbekende jood', zoals hij in het politierapport heet, tegen de lamp gelopen. De onderneming was verraden en Campert werd opgesloten, de jood pleegde zelfmoord en de jeugdvriend kwam vrij.

Het levensverhaal van Jan Campert is grotendeels onbekend en heeft mythische proporties aangenomen. Hans Renders, die al eerder de biografie schreef van Jan Hanlo, heeft nu ter gelegenheid van het zestigjarige bestaan van De Bezige Bij het leven van Jan Campert beschreven. Dat was geen eenvoudige zaak, alleen al vanwege het feit dat er weinig documentatie voorhanden is. De biografie moet het dan gaan zoeken in de omstandigheden, het milieu, de vriendenkring, het werk, de tijd. Camperts eigen autobiografische teksten, uitgegeven in 1941, heet 'Slordig beheer' en geen titel geeft beter weer hoe zijn levenswijze door de bank genomen was: slordig.

Breng daar maar eens een zekere lijn in aan. Daar komt nog bij dat Campert in geen enkel opzicht, behalve van enkele gedichten betreft, een opmerkelijke schrijver is geweest. Zijn werk staat in de marge van de Nederlandse literatuur en de bloemlezing uit zijn poëzie die Renders naast de biografie heeft verzorgd, beklemtoont die positie alleen maar. Campert was grotendeels, zoals dat in het jargon van het interbellum heette, een epigoon.

Hij werd geboren in 1902 in Zeeland, had al vroeg dichterlijke aspiraties en mengde zich in idealistische bewegingen die rond de jaren twintig welig tierden. Wie het levensverhaal leest ziet een adolescent voor zich die dichters als Kloos, Boutens, Werumeus Buning adoreert en dolgraag bij de club wil horen. Hij verhuist naar Amsterdam,

Jan Campert

FOTO UIT BESPROKEN BOEK

vanzelfsprekend, maar wordt daar bankbediende. Tegelijkertijd moeten de meisjes niet uit het oog worden verloren, de liefde dus, daar moet ook aan worden gewerkt. Ook wat de vrouwen in Camperts leven betreft is sprake van zeer slordig beheer.

Poëzie en liefde, die twee, maar de derde is het geld. Campert moest in zijn onderhoud voorzien, vandaar dat hij zich als journalist ontpopte, literair journalist weliswaar, en artikelen, recensies en columns ging schrijven. Renders probeert zijn literaire kritische bijdrage aan het destijds literaire debat wat op te hogen, maar dat lukt toch niet helemaal. Camperts opvattingen over literatuur waren dan wel geheel andere dan die van Ter Braak en Du Perron, ze waren vooral onduidelijker en aanzienlijk minder goed geformuleerd. De schrijver Campert is eenvoudigweg niet indrukwekkend, ook niet de journalist of de columnist.

Vele bladzijden van de biografie zijn gewijd aan de 'Vuurvliegjes', de columns die Campert van 1928 tot en met 1930 in De Nieuwsbron, een Haagse krant, schreef. Ze zijn natuurlijk interessant voor een biograaf, om eruit op te maken waar de held van zijn geschiedenis mee bezig was, maar uit niets blijkt dat bijvoorbeeld een bloemlezing uit deze columns voor huidige lezers ook maar enige aantrekkelijkheid zou bezitten. De biografie moet opgevuld, want de persoon van Campert is te vaag, te ongrijpbaar en wat hij schrijft schiet alle kanten op.

Dat maakt deze biografie helaas tot een wat uitgewalst verhaal. Met ongelooflijk veel namen en feiten, een lijst bijkans van onderzoeksresultaten, die

het milieu en de omstandigheden waarin Campert verkeerde heel vaardig typeren, maar die toch de indruk nalaten dat er veel gedoe is om niets. Al die vrouwengeschiedenissen – Campert bezat niet het vermogen zich aan iemand te binden en leefde veelal dubbel – verkleinen het gevoel met een persoonlijkheid van doen te hebben. De details, waarin Renders soms kan treden als het gaat om drankgebruik, kroegentochten, het echte literaire, Amsterdamse leven – het maakt allemaal duidelijk dat Campert graag bij de groten wilde horen, maar zelf te weinig voorstelde.

Het leven van Jan Campert heeft Renders, ondanks alle belemmeringen, zo volledig als maar mogelijk is beschreven. Hij begint met ongeveer het einde en wel met de ontdekking wie 'de onbekende jood' is die Campert, overigens tegen betaling, maar dat was gebruikelijk, wilde helpen bij zijn vlucht. Dat is een van de vele nieuwsfeiten die dit boek bevat. Camperts jeugd in Zeeland, zijn meisjes en vrouwen, zijn ongepraktiseerd vaderschap (Remco Campert heeft zijn vader hoegenaamd niet meegeemaakt), zijn dubbellevens, ook in oorlogstijd, zijn journalistieke en literaire kritische werk en ten slotte zijn dichterlijke prestaties komen hier alle zo goed als mogelijk is uit de verf. Dat er desondanks het beeld overblijft van een in al deze opzichten nauwelijks interessante man blijft voor rekening van de gebiografeerde. Hij heeft zich wellicht te zeer schuilgehouden. Maar hij is natuurlijk wel voor altijd de dichter van 'Het lied der achttien doden'.

T. van Deel

Trouw-recensent **Tom van Deel** veldde een negatief oordeel over *Wie weet slaag ik in de dood*, de biografie van **Jan Campert**. Van Deel noemde het boek, geschreven door **Hans Renders**, een 'uitgewalst verhaal' en 'veel gedoe om niets'. De hoofdpersoon (verzetsheld en vader van **Remco Campert**) zou een 'nauwelijks interessante man' zijn.

Een opmerkelijk vonnis, omdat de criticus de indruk wekt het boek amper te hebben gelezen. In zijn recensie schrijft Van Deel dat Camperts jeugdvriend **Martin Nijkamp** de oorlog overleefde. Wat helaas niet het geval is.

Van Deel achteraf: 'Ik meen me toch echt te herinneren dat ik heb gelezen dat Nijkamp het concentratiekamp heeft overleefd.'

Raar want al in het allereerste hoofdstuk van het boek wordt uitgebreid verteld dat Campert en Nijkamp allebei omkwamen in Neuengamme. Dat gegeven komt nog een aantal keren terug.

'Vervelend,' zeg de criticus van *Trouw*: 'Toch mag u echt niet concluderen dat ik het boek niet heb gelezen.'